

Keskkonnaministeerium

keskkonnaministeerium@envir.ee

Maaeluministeerium

info@agri.ee

Keskkonnaamet

info@keskkonnaamet.ee

Ettepanekud MAK järgmise perioodi PLK meetme ja valdkonna siseriiklike toetuste kasutuse ning erialase nõustamissüsteemi parendamiseks

Austatud asjaosalised,

Pärändkoosluste kaitse ühing koostöös Läti Looduse Fondi ja Edela-Soome Pärändiühinguga on viinud ellu projekti „The harmonization of knowledge in protected grasslands management in Baltic region for sustaining viable ecosystems“ nr NGSET-499. Projekti rahastas Põhjamaade Ministrite Nõukogu. Projekti eesmärk oli võrrelda ja ühtlustada kolme riigi regulatiivseid ja tehnilisi praktikaid poollooduslike koosluste (PLK) majandamise korraldamisel ning töötada välja soovitusel projekti partnermaade vastavatele ametkondadele järgmise maaeluarengukava (MAK) perioodi PLK meetme reeglite harmoniseerimiseks ja parendamiseks. Projekti raames toimus kaks partnerite ja ametkondade ühiseminari, mille käigus võrreldi kolme riigi PLK majandamise alaseid regulatsioone ja praktikaid ja analüüsiti nende mõju. Projekti raames kogutud info põhjal koostasid kõik projektipartnerid teiste riikide kogemusi arvesse võttes soovitusel oma asukohariigi MAK PLK meetme välja töötamisega tegelevatele ametkondadele. Allpool toome ära omapoolse PLK majandamise korraldamist puudutava hetkeolukorra analüüsi ja ettepanekud, kuidas naaberriikide kogemusi arvesse võttes on võimalik MAK PLK meetmet ja ka siseriiklike toetuste eraldamist ning erialast nõustamist tõhusamalt korraldada eesmärgiga soodustada hooldatava PLK pindala suurendamist, elurikkuse säilimist ja niidualade parema sidususe saavutamist.

1. PLK hooldustoetuse maksmise laiendamine väljapoole kaitsealasid

PLK-de levik Eestis on tänapäeval ebaproportsionaalselt kaldu Lääne-Eesti suunas, mitmetes maakondades piirdub hooldustoetusala niidukoosluste pindala aga vaid paarisaja hektariga, kuigi ajalooliselt on PLK-d levinud ka nendes piirkondades. Toetusi makstakse vaid kaitsealadele jäävate PLK-de majandamiseks, kuigi poollooduslike niidukooslusi leidub seni ka veel väljaspool kaitsealasid. Mitmed hiljutised ülevaate- ja teadusuuringud on jõudnud järeldusele, et kaitsealad, sh Natura 2000 võrgustik, paraku ei taga regionaalses skaalas elurikkuse püsijäämist, kui kaitsealadest väljapoole jääv maastik elurikkust ei toeta. Eestis

on poollooduslike koosluste kaitse ja hooldamine toetustega tagatud seega vaid kaitsealadel. Poollooduslike koosluste elurikkuse püsijäämiseks pikemas perspektiivis kogu meie regioonis tuleb võtta sihiks väljaspool kaitsealasid asuvate pärandkoosluste ning nende maastikulist sidusust toetavate niidukoosluste taastamine ja majandamine sarnaselt Soomele ja Lätile, kus seda täna juba toetatakse. Arvestatavat potentsiaali hooldatava PLK pindala oluliseks laiendamiseks kaitsealade piires tänaseks ilmselt enam piisavalt pole, kuna seni taastamata ja hooldusskeemiga liitmata PLK alad on enamjaolt väikesed, killustunud või raskesti ligipääsetavad ja majanduslikult perspektiivitud või piirab nende kasutuselevõttu konflikt maaomanikega.

Ettepanek:

Laiendada PLK taastamis- ja hooldustoetuse maksmist kaitsealadest väljaspool paiknevatele veel säilinud PLK-aladele sarnaselt Soome ja Lätiga, et tagada elupaikade funktsionaalne sidususe ja elurikkuse püsijäämine ka pikemas perspektiivis ning arengudokumentides seatud pindalaliste eesmärkide saavutamine. Selle esmaseks eelduseks on väljaspool kaitsealasid paiknevate PLKde inventeerimine, sest riigi tasandil andmeid nende alade kohta valdavalt puuduvad või on need vanemad kui 15 aastat. Esimene samm PLK majandamise toetuste abikõlbuliku ala laiendamiseks on korraldada elupaigainventuur ja alustada toetuste maksmist munitsipaalkaitsealadel ja riigimaal, kus võrreldes eramaadega on maakasutuse järjepidevus paremini tagatud. Pärast PLK inventuuri läbi viimist ning vastavate andmete korrastamist eramaade osas tuleb laiendada ka väljapoole kaitsealasid paiknevatele eramaadel asuvatele PLKdele. Üksnes nii on võimalik saavutada püstitatud pindalalised eesmärgid taastatud ja hooldatavate pärandkoosluste osas ja tagada nende elupaikade, ruumilise sidususe ja neile omase elurikkuse säilimine pikemas perspektiivis.

2. PLK hooldustoetuse põhimõtete üle vaatamine

Poollooduslike koosluste hooldamise toetamise tänane süsteem on valdavalt tegevuspõhine. Tegevuse edukust hinnatakse sisuliselt põhimõttel, kas töö on teostatud või mitte. Kui töö, millele toetust taotletakse on ette antud piirides teostatud, makstakse taotlejale ühikumäärapõhine toetus välja. Kui töö on teostamata, siis toetust ei maksta ja kaasnevad sanktsioonid. Makstaval hooldustoetusel puudub reeglina otsene seos alapõhise elurikkusega või selle paranemisega teostatava töö tulemusena välja arvatud liigikaitsealalt väärtuslikud rannaalad, kus tõhusama töö eest makstakse rohkem toetust eeldusel, et sellega soodustatakse suuremat elurikkust.

Ettepanek:

Võtta kasutusele senisest komplekssem nõu hübridsüsteem hooldustoetuste maksmisel, mis arvestaks lisaks senisele tegevuspõhisele nõuetele selle tegevuse tulemusena säilitatava või suurendatava elurikkuse osakaalu. Toetuste süsteem võiks olla kahe tasandiline, millest esimene sarnaneb tänasele tegevuspõhisele süsteemile, kus nõuetekohase töö teostamine on tasustatud kindla ühikumäära põhised. Teine tasand peab senisest enam arvestama hooldustegevusega soodustatava elurikkuse taset või määra konkreetsel niidukooslusel. Teise

tasandi välja töötamiseks on mitmeid võimalusi alates täna juba rakendatavast liigikaitseliselt väärtuslike rannaalade täiendavast toetusest, kus lisatoetust saab taotleda teatud ohustatud liikide püsimumist soodustavatele rannaaladele. Analoogselt võib toimida ka mõne muu niidukoosluse puhul, mille osas on teadlased leidnud, et need on eriti ohustatud (näiteks puisniidud ja loopealsed või soostunud niidud) aga suure tähtsusega elurikkuse säilitamise seisukohalt töötades välja põhimõtted, mida järgides nõ baastasandile lisandub täiendav toetus. Täiendava toetusega tasustatavad võivad olla teatud kindlad tegevused (näiteks traditsioonilised töövõtted) nagu käsitsi heinategu puisniitudel või soostunud niitudel; segakarjatamine loopealsetel, mis toetavad elurikkuse säilimist või soodustavad hooldatava PLK laienemist majanduslikult väheatraktiivsetele seni veel hooldusest väljas olevatele aladele. Teine võimalus on siduda väärtuslikemate elupaikade täiendava toetuse saamine hooldatava ala suurusega eeldusel, et väiksemate alade majandamine on kulukam aga need alad on olulised sidususe tagamisel erinevate niidumassiivide vahel. Kolmas võimalus on läheneda alapõhiselt ja valida inventuuriandmete põhjal välja need konkreetset alad, mis on suurema tähtsusega kas suurema liigirikkuse või sidususe säilimise seisukohast ja nende hooldamise eest maksta lisaks baastoetusele täiendavat väärtuste põhise toetust.

3. Loodushoiutoetuse (LHT) jagamise ja taastamistöde korraldamise põhimõtete muutmine

LHT praegusel kujul on PLK taastamistöde rahastamise meetmena hooldusskeemiga liituvate PLKde pindala suurendamise osas ebaefektiivne ja riigile liigset halduskoormust põhjustav. LHT praegusel kujul ei panusta piisavalt eesmärki anda juurde reaalselt hooldatavaid PLK alasid. Keskkonnaametiga toetuslepingut sõlmides puudub taastajal reaalne kohustus taastamistöid ellu viia, makstavad ühikumäärad on madalad ja ei vasta sageli reaalsusele. Lisaks puudub toetuse saajal vastutus või toetuse tagasimaksmiskohustus või seda ei rakendata, kui LHT vahenditega taastav ala ei jõuagi lõpuks hooldusesse. LHT taotlemise protsessi kooskõlastamise ja kontrollimisega kaasneb ülemäärane töökoormus (peamiselt bürokraatlik) vastavatele spetsialistidele, mis ei ole hooldusskeemi lisanduva PLK pindalaga (ca 1000 ha aastas) proportsioonis. Praktiliselt samas mahus töökoormus kaasneb spetsialistidele nende lepingute menetlemisel, mis reaalselt tõsse ei jõua ega hooldatava pindala juurdekasvu ei anna kui nendega, mis teostatakse ja realiseeruvad hooldusskeemiga liituva pindala suurenemise näol. Ligi pool LHT-le eraldatavast eelarvest jääb süstemaatiliselt kasutamata.

Ettepanekud:

1. LHT maksmist praegusel kujul tuleb oluliselt muuta või lõpetada. Seni LHTsse suunatud PLK taastamise siseriiklikud vahendid võiksid ühe alternatiivina olla suunatud välisrahatusse (LIFE, ÜF, ERF vms) kaasfinantseerimiseks valdkonna siseriiklike vahendite toel PLK taastamisele suunatud eelarvemahu mitmekordistamiseks ja saadava kasu maksimeerimiseks eesmärgiga oluliselt suurendada hooldusskeemiga reaalselt liituvat PLK pindala.

Paralleelselt tuleb taastamise toetuskeemi olulist lihtsustada nii, et toetusmäärad sõltuksid vähem koosluste ja töö detailsetest näitajatest (praegu üle 10 erineva tegevuse/määra sõltuvalt elupaigast ja töö iseloomust/eemaldatava taimestiku

kõrgusest, katvusest jne) ja rohkem töö iseloomust ning saavutamist vajavast tulemusest. Eesmärgiks peab olema see, et taastatavad PLK alad peavad võimalikult kiiresti hooldusskeemiga liituma tagamaks tehtud investeeringu jätkusuutlikkust ja hooldatava PLK pindala suurenemist. Sisuliselt on mõistlikum ette anda taastamistöö raames saavutamist vajav tulemus (taastatud ala peab vastama hooldusmeetme nõuetele ja sellega ka liituma), mitte kirjeldada ja tasustada tööd niivõrd olemasoleva olukorra subjektiivsete näitajate (katvus, liituvus, pilliroo kõrgus, tihedus jne) põhjal nagu seni. Alternatiivina nõu valitseva turuhinna alusel taastamistööd rahastada tuleb kaaluda koosluste põhiste hinnalävendite kehtestamist Soome eeskujul (näiteks pindalaühiku maksimumhinna põhimõttel sõltuvalt taastatava ala suuruselt).

2. Niidukoosluste taastamist eramaadel tuleb korraldada tsentraalselt vähendades maavaldajast lähtuvaid riske ja valikuid, mis võimaldavad LHT lepingut sõlmides töid ka mitte teostada või katkestada hooldusskeemiga liitumata. Maavaldaja peamine roll võiks olla avaldada soovi PLK taastamistööde läbi viimiseks töid korraldavale institutsioonile sarnaselt RMKs riigimaade puhul kasutatava süsteemile. Vastavad soovid koondatakse ja kontrollitakse nende põhjendatust ja põhjendatud taotluste põhjal korraldatakse tsentraalselt hanked taastamistööde teostamiseks. Töö tulemusena peab taastatud ala olema hooldusskeemiga liitumiskõlbulik, mida ka reaalselt kontrollitakse. Maavaldaja täiendav roll oleks tagada vajalikud jooksvad taastamistegevuse iseloomuga tööd (pealetungiva võsa või pilliroo kontrollimine, jooksev puurinde harvendamine vms) edasise hoolduse käigus PLK hooldusmeetme raames.

4. Toetuste jagamise korraldamise, nõustamise ja kontrollimise ühtlustamine ametkondade üleselt

Seni on PLK taastamiseks olnud võimalik küsida toetust mitmelt erinevalt rahastajalt ning erinevatest meetmetest (Keskkonnaamet - LHT, LIFE; SA KIK - Keskkonnaprogramm, ÜF, ERF). Taastamistoetuste määrad ja nendega kaasnev bürokraatia ning ka nõustamise kvaliteet erinevad rahastajate ja meetmete raames oluliselt ka samade niidutüüpide ja sama iseloomuga tööde lõikes. Näiteks SA Keskkonnainvesteeringute Keskus on finantsasutus, kellel endal suuresti puudub sisuline kompetents ja võimekus hindamaks nende poolt eraldatud toetuste kasutamise raames saavutatud kvaliteeti looduses ja nõuetele vastavust PLK taastamise projektide raames kohapeal. Vastava kompetentsi vähesust kompenseeritakse suuremal või vähemal määral delegerides taastamisprojektide tulemuste kvaliteedikontroll Keskkonnaametile, millega viimane tegeleb peamiselt projekti lõpu eel vahetult enne tööde lõplikku vastuvõttu ehk pärast nende teostamist. Taastamistööde jooksva sisulise nõustamise ning ka tehnilise toe (taastatava ala ettemärkimine looduses projekti piiride järgi, projektide juhtimisalane nõustamine jms) pakkumise võimekus riigi tasandil praktiliselt puudub või vastav kohustus on norgalt reguleeritud. Projektitaotluste koostamine ja projektide tehniline elluviimine on jäetud taotleja vastutuseks võimaluseta osta vastavat teenust pädevalt isikult (tunnustatud konsulendilt, eraettevõttelt vms) sisse. Näiteks KIK ÜF projektide puhul projektijuhtimise teenus ei ole abikõlbulik, vaid üksnes taotleja enda töötaja palgafond. Ühtse kvaliteediga ja süsteemselt pakutavat tuge riigi tasandil ei ole, kuna sedalaadi nõustamine või tugiteenus ei ole ka Keskkonnaameti maahoolduse otsene funktsioon. Vabadus osta teenust

sisse on pärsitud, seda võib teha vaid omavahendite, mitte näiteks sihtotstarbelise toetuse (KIK ÜF) arvelt. Seetõttu langeb taotlejatele suur bürokraatlik koormus ja ka eksimisvõimalus on suur.

Taastamistöde puhul, kus metsateatise esitamine pole kohustuslik (sisuliselt kõik nn võsatööd olenemata mahust ja metsaraie mahuga alla 20 tm) on reaalne võimalus, et pärast esialgse kooskõlastuse saamist SA KIK esitatavale projektitaotlusele pöördub taastamistöö tellija Keskkonnaametisse järgmine kord alles pärast PLK taastamistöde lõppu sooviga lasta tööala üle vaadata arve tasumiseks KIK poolt. Keskkonnaametile taotleja poolt esitatavate SA KIK projektitaotluse materjalide põhjal pole aga võimalik ja võibolla tol hetkel ka veel otstarbekas teha järeldusi kavandatavate tööde mõju osas, kuna vastav kooskõlastusvorm on liialt üldine ning kooskõlastamise hetkel on tegu esitatava taotlusega, mis ei pruugi rahastatud saadagi. Nii on ette tulnud, et tööde teostamise raames on kahjustatud kas taastatavat PLK elupaika või mõnda kaitsealust liiki, kuna sisulist nõustamist tööde käigus ei toimu või metsateatist ei esitata ning Keskkonnaameti võimalused on piiratud andmaks tingimusi tööde teostamiseks (kaitsealuste liikide paiknemine tööalal, puittaimede liituvus pärast taastamistöde lõppu jne) ja puudub ka jooksev ülevaade tööde edenemisest. See probleem on teravam hoiualade puhul, mille kaitsekorralduskavad piirduvad taastamist vajavate PLK alade ära näitamisega kaardil täpsustamata seejuures sisuliselt, kuidas neid peab taastama. Lisaks ei ole I ja II kaitsekategooria liikide isendite täpse elupaiga asukohad avalikud ja maavaldaja või taastamistöde teostaja nendele andmetele iseseisvalt ligi ei saa.

Ettepanekud:

1. PLK taastamise rahastamine tuleb tsentraliseerida, erinevate meetmete reeglid ühtsetele alustele viia. Finantsasutus, kes vastavaid rahalisi vahendeid eraldab peab ise omama kompetentsi, et kontrollida eraldatavate vahendite eest saadava tulemuse kvaliteeti ning suutma taotlejaid ka sisuliselt nõustama teostatavate tööde ja saavutatava kvaliteedi osas.
2. Alternatiivina eelmises punktis toodule tuleks kaaluda finantseerijast täiesti eraldiseisva PLK alase nõustamise ning ka kontrollimisega ja tööde korraldamisega tegeleva riikliku kompetentsikeskuse loomist. Selle funktsioon oleks PLK majandajate koolitamine, nõustamine taastamise ja hooldamise raames olenemata rahastusmeetmest, raamhangete korraldamine ning tehniline tugi (piiride ettemärkimised, taastatud ala mõõtmised jne); taastamistoetuse nõuete kontrollimine ja muud praegused Keskkonnaameti maahoolduse asjakohased funktsioonid. Kompetentsikeskuse vastavad spetsialistid täidaksid lisaks ka tasuliste looduskaitsekonsulentide rolli PLK majandamise korraldamise raames, milline süsteem praegu puudub täielikult. PLK majandamist soodustavate rahastusprojektide (nt KIK ÜF, varasemalt ka KIK KK programm) kirjutamine ja tehniline ellu viimine sisse ostetava teenusena peab olema riigi poolt vähemalt osaliselt toetatavana samuti kättesaadavaks tehtud. Sellise valdkondliku kompetentsikeskuse eesmärk oleks suurendada majandatavate PLK alade pindala tegeledes PLK taastamise korraldusliku poolega (eramaaomanike personaalne veenmine, taastatavate alade kooskõlastamine, taastamishangete korraldamine, rahastusprojektide alane nõustamine jne) taastamisest ja hooldamisest huvitatud osapoole eest ning samas parandades PLK alase nõustamise kättesaadavust ja tõstes nõustamise kvaliteeti pannes rohkem rõhku sisulisele nõustamisele ja tegevuste eesmärkide selgitamisele kui kontrollimisele ja

sanktsioneerimisele. Vastavad rahalised vahendid pärineksid MAK vahenditest nagu praegugi ja juriidiline vorm võiks olla riigi sihtasutus (sarnaselt SA Erametsakeskusele). Finantsasutuse nõustamisalane funktsioon peaks sellisel juhul piirdumagi rahastusprojekte puudutava tehnilise nõustamisega vastavalt rahastaja enda reeglitele, mille osas nad omavad spetsiifilist kompetentsi.

5. Hoiualade kaitsekorralduskavade (KKK) sisu kvaliteedi tõstmine

Kaitsekorralduskavad, iseäranis hoiualade puhul, mille sisuliselt ainuke praktiline kaitsekorralduslik dokument KKK on, ei täida PLKde osas oma eesmärki. KKK peab olema LKS § 17 lõige 1 tulenevalt alapõhine dokument, mille alusel konkreetsel alal konkreetsed töid planeeritakse ja ellu viiakse. Keskkonnaameti seisukoht on, et kaitsekorralduskavade puhul piisab, kui seal tuuakse välja kõikide elupaigatüüpide pindalad, samuti pindalad, mis vajavad taastamist ja hooldamist ning lisatakse kaardid elupaigatüüpide paiknemise ja vajalike taastamiste/hooldamiste kohta. Konkreetseid alapõhiseid sisulisi nõudmisi või juhtnööre PLKde ilmet ja liigikoosseisu tagavate tegevuste kohta KKKs süsteemselt ja teadlikult ei anta. Selle asemel viidatakse KKKdes PLK hoolduskavadele, mis on sageli liiga üldsõnalised või sisult lausa vananenud. Keskkonnaamet ei pea otstarbekaks detailsete alapõhiste soovitude ja tingimuste väljatoomist kaitsekorralduskavas, kuna leiab, et tingimused looduses võivad aastate jooksul muutuda ja detailsed tingimused antakse konkreetse töö planeerimisel, kui tegevus kooskõlastatakse Keskkonnaametiga. Paraku nimetatud detailsete tingimuste andmiseks alapõhiselt ressurss ja süstemaatiline lähenemine puuduvad (vt ka p. 4.).

PLKde puhul, iseäranis puisniidu ja ka puiskarjamaa elupaiga taastamisel e. koosluste puhul, mis on raietundlikumad, on elementaarne, et taastamistööde planeerijale antakse alapõhised soovitusel KKKga nii, et taastaja ei pea töötama läbi mitut erinevat kaitsekorralduslikku dokumenti, mis võivad üksteisega vastuolus või liiga üldsõnalised olla. Hooldusest välja jäänud PLK elupaikade tingimused looduses ei muutu sellise kiirusega, mis kaitsekorralduskava eluiga arvestades põhjustaks ebakõlasid KKK ja reaalse olukorra vahel. Erinevatest allikatest (PLK hoolduskavad jms) hoiuala KKKsse andmete koondamise töö tuleb ära teha kaitseala valitsejal või vastaval kompetentsikeskusel (p.4 ettepanek 2.), mitte potentsiaalsel PLK hooldajal endal.

Ettepanekud:

1. PLKsid hõlmavate hoiualade KKKde puhul muuta senist tõlgendust LKS § 17 lõige 1 toodud nõudesse tuua kaitsekorralduskavades ära PLK ilmet ja liigikoosseisu tagava tegevuse, nagu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamise ulatus. Vastavad kvalitatiivsed eesmärgid ja konkreetsed suunised tuleb edaspidi hoiualade KKKdes ka sisulisel kujul lahti kirjutada, mitte anda pelgalt kaardimaterjali ja üldiste soovitusena. Hoiualade kaitsekorralduskavad peavad inimsekkumist vajavate elupaikade osas kandma alapõhiste majandamiskavade funktsiooni.
2. Alternatiivina valida välja need PLK elupaigad, mis on ebaõige taastamise või hooldamise suhtes tundlikumad (nt. puisniidud ja -karjamaad, soostunud niidud) ja hakata koostama sarnaselt Soomega konkreetsete koosluste alapõhiseid majandamiskavasid nende alade taastajatele ja hooldajatele. Kava koostamisega

tegeleks vastav konsulent (vt p.4.), kellel oleksid ka volitused jälgida kavas toodu ellu viimist nõ majandamispäeviku alusel, mida täidab hooldaja jooksvalt.

6. Põhjendamatute piirangute leevendamine niitude hooldamisel

Vähemasti osade niitmise teel hooldatavate poollooduslike koosluste puhul tuleb teadmispõhiselt analüüsida niitmise algusaja piirangu looduskaitselist ja ökoloogilist põhjendatust ning põhjendamatud piirangud ümber vaadata. Toetussüsteemid peavad soosima erinevat niitmise algusaega erinevatel niidualadel, nii ühe aasta sees kui ka aastate vahel. Niitmise algusajale seatud piirangute leevendamine aitab parandada PLK majandamise jätkusuutlikkust ja vähendada sõltuvust hooldustoetusest ja suurendada hooldatavat pindala.

Taastatud puisniidul tekib vahetult pärast taastamistöde lõppu sageli ohtrate juurevõsude probleem, mida on niitmisega keeruline ohjes hoida ning söödana kasutatavat kvaliteetset niidet selliselt alalt esimesel paari-kolme kuni viie aasta vältel, sõltuvalt alast, ei saa. Sobiva intensiivsusega (lühiajaliselt) karjatamine aitab tõrjuda juurevõsusid, kiirendab rohttaimestiku taastumist ning niidukamara teket. Karjatamisel on oluline roll seemnelevis, kuna suur osa niidutaimestikust on spetsialiseerunud loomlevile st. seemned levivad looma välispinnale kinnitunult või läbides seedekulgl. Kombineerituna niitmisega paraneb taastatud puisniitudel kooslusele omaste liikide taastumiskiirus ja väheneb vesivõsude pealetungi intensiivsus.

Ettepanekud:

1. Puisniitude puhul tuleb võimalikult kiiresti niitmise lubatud algusaeg praegusest oluliselt varasemaks tuua, soovitatavalt vähemalt juuni lõppu või isegi varasemaks. Praegu võimaldatavat niitmisaega alguse erisuse taotlemist Keskkonnaametist ei ole hooldajatele teadvustatud ja olemasoleval kujul kaasneb sellega PLK majandajatele liigne bürokraatia aasta kõige kiiremal ajal. Hilisem niitmine võimaldab viljuda dominantsetel kõrrelistel, mis vähendab nõrgema konkurentsivõimega niiduspetsialistide paljunemisedukust. Lisaks tuleb arvestada, et heina kvaliteet söödana langeb ajas märkimisväärselt ning augusti teine pool reeglina on heina tegemiseks ebasobiv (suurem sadude tõenäosus, kaste püsib kauem maas, päev on lühem jne). Arvestades puisniitude hooldamise keerukust ja aeglast tööprotsessi ei ole alust arvata, et arvestatava suurusega puisniit saaks niidetud liiga kiiresti nii, et see hakkaks mõjutama kooslusele iseloomulike taimede viljumisedukust. Ka ei ole puisniitudel märkimisväärselt maaspesitsevat linnustikku, kelle poegade suremust varasemaks tõstetud niitmise algusaeg võiks oluliselt soodustada. Küll aga on pikem niitmisaeg oluliseks eelduseks hooldatavate puisniitude pindala suurenemisele ja hoolduskvaliteedi paranemisele ning vastavate sanktsioonide vähenemisele. Varem tehtud hein omab suuremat väärtust kui loomasöödana kui rahalist väärtust PLK majandamise jätkusuutlikkuse parandamiseks. Vastava muutusega tuleb ka puisniitude hoolduskava koostamisel arvestada.
2. Lubata taastatud puisniitudel esimesel kuni viiel aastal pärast hoolduskeemiga liitumisel vajaduse korral hooldusmeetodina karjatamist kombineerituna niitmisega. Kaaluda, kas sellisele kombineeritud hooldusviisile kehtestada eraldiseisev tasumäär sarnaselt puiskarjamaadega. Ajutiste aedade rajamiseks näha ette toetuse maksmise võimalused. Vastava muutusega puisniitude hoolduskava koostamisel arvestada.

7. PLK hooldajate koolituse kvaliteedi tõstmine

PLK hoolduskohustusega kaasneva kohustusliku koolituse kvaliteeti tuleb tõsta ja käsitletavate teemade valdkonda laiendada. Praegusel kujul on PLK hooldajate kohustuslik koolitus suuresti formaalne ja sisuvaene ning eesmärgipäratu.

Ettepanek:

PLK hooldajate kohustusliku koolituse raames praktiliselt ei käsitleta PLK taastamist, mida kindlasti tuleks teha, kuna tänased hooldajad on sisuliselt ainuke sihtrühm, kes reaalsetel võivad tulevikus laieneda seni veel hooldamata PLK aladele. PLK taastamisalast koolitust on seni võimaldatud vaid üksiküritustena mõne välisrahastusega PLK projekti raames ja huvi nende koolituste vastu on olnud väga suur.

Hooldajate koolituse raames tuleb käsitletavaid teemasid laiendada ja rohkem panna rõhku selgitamiseks, miks PLKde majandamine on oluline ehk selgitada selle tegevuse eesmärgipärasust ja alade loodusväärtusi. Karjatamisega tegelevatele hooldajatele tuleks koolituse raames tutvustada loomade heaoluga ja loomatervisega seonduvaid põhitõdesid. Keerulisemate koosluste niitmise tegelevatele hooldajatele tuleks kasuks ülevaate andmine tehnikast, mille soetamiseks on võimalik rahastust taotleda ja koostöös tehnika maaletoojatega korraldatavad demoüritused väitingimustes. Ka tuleks hooldajatele tutvustada elupaigatüüpide looduskaitsepotentsiaali ja elustikku, mille osas teadlikkus ei ole piisav.

8. Riigimaadel paiknevate PLKde rendile andmise korra muutmine

Riigimaade rendile andmise kord seniste lepingute perioodi lõppemisel ei ole väiksemate PLK hooldajate jaoks pikemas perspektiivis jätkusuutlik. Senine rentnik, kes on andnud olulise panuse PLK ala taastamisse või seda eeskujulikult hooldanud, peab riigimaade „renditurul“ konkureerima võrdsetel alustel maatükiga igasugust varasemat seost mitte omavate pakkujatega, kellel võib puududa reaalne soov ja võimekus PLKd hooldada. Tekkinud on ettevõtted, kelle ärimudel baseerub riigimaade rendikonkurssidel võimalikult kõrge hinna pakkumises ilma soovita alal reaalset PLKd hooldama asuda. Sedalaadi rendihinna üle pakkumiste peamine eesmärk on senise hooldaja kasuks lepingust teatud tasu eest loobuda.

Ka soodustatakse praeguse enampakkumiste süsteemiga suuremaid ettevõtteid, kes suudavad pakkuda rendikonkurssil kõrgemat hinda tänu suuremale finantsvõimekusele põhitegevuste mitmekesisusele. Senise, sageli väiksema kohalikust ettevõtjast hooldaja jaoks võib see tähendada seda, et kui tal puuduvad rahalised võimalused PLK majandamist muude tegevuste arvelt toetada ja ta ei suuda kõrgemat hinda pakkunud konkurendi tasumääraga lepingut jätkata, peab ta oma tegevuse likvideerima või ümber kujundama. See omakorda tähendab, et PLK majandamine koondub suuremate ettevõtete kätte ja PLK majandamise positiivne sotsiaal-majanduslik mõju maapiirkondadele väheneb. Mida vähem on PLK majandamisega soetud ettevõtteid, seda suurem on risk selle tegevuse jätkusuutlikkusele ebasoodsate majandustingimuste tekkimisel. Kuni riiklikud eesmärgid hooldatava PLK pindala osas on täitmata, on ebaeetiline maksimeerida riigimaal välja renditava PLK arvelt teenitavat riigitulu. Ka ei peaks riigimaade rendile andmise süsteem panustama PLK hooldajate nõ kaadrivoolavuse edendamisele.

Ettepanek:

Muuta rendile andmise süsteemi nii, et senistele hooldajatele, kes on riigimaa PLK alasid hooldanud kvaliteetselt ja nõuetekohaselt, oleks nende soovi korral tagatud maade kasutusõigus kehtiva rendilepingu lõppemisel ilma regulaarsete rendikulude hüppelise suurenemiseta. Soodustada seniste hooldajate jätkamist rendilepingu perioodi lõppemisel läbi rendilepingu pikendamise võimaluste loomise ja renditasude üle vaatamise lähtuvalt hinnaindeksitest vms üldist majandusarengut kirjeldavast näitajast, mitte seni kehtiva enampakkumiste korra alusel. Alternatiivina kehtestada piirmäärad varasemate rendikonkursside keskmiste hindade põhjal kooslusetüüpide kaupa, millest kõrgemad pakkumused loetakse põhjendamatult kõrgeks. Kontrollida rendipakkumuste tegijate tausta ja võimekust PLK majandamisega reaalselt tegeleda (ettevõtte ajalugu, tegevusvaldkond, loomade ja tehnika olemasolu, visioon jms).

Bert Holm

Juhatuse liige

Pärändkoosluste kaitse ühing

Struve 2, Tartu, 51003

pky@zbi.ee

www.pky.ee